

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Матвієнко Олени Валеріївни про дисертаційну роботу
Зарудньої Ольги Миколаївни «Підготовка вчителя початкової школи до
моніторингу власної професійної діяльності», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 –
теорія і методика професійної освіти**

1. Актуальність дисертаційного дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей наук.

Розбудова системи національної освіти у напрямі входження до європейського та світового освітнього простору передбачає підготовку фахівців, здатних адаптуватися до нових умов життя і бути мобільними, спроможних навчатися протягом життя, що в цілому визначатиме їхню конкурентоздатність на світовому ринку праці. Концептуальні напрями діяльності органів державної та виконавчої влади щодо реалізації цього процесу на національному рівні визначено Законами України «Про освіту» (2017 р.), «Про загальну середню освіту» (2016 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), Національною стратегією розвитку освіти в Україні 2012 – 2021 рр., проектом Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти (2017 р.), Державним стандартом початкової загальної освіти (2016 р.), Концепцією нової української школи (2017 р.). Пошук шляхів і засобів підвищення ефективності професійної діяльності фахівців передбачає моніторинг їх професійної діяльності. Оскільки однією із найважливіших характеристик якості освіти є її відповідність постійно змінним потребам суспільства, в учителя початкової школи виникає необхідність здійснювати моніторинг власної професійної діяльності.

Відтак, дисертація Зарудньої Ольги Миколаївни є серйозним, оригінальним дослідженням, актуальність якого не викликає сумніву.

Свідченням фундаментальності й актуальності роботи є її зв'язок з науково-дослідною темою кафедри початкової освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка «Нова стратегія професійної

підготовки вчителя початкової школи в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0116U002963).

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті дослідження дисертантом:

уперше: здійснено теоретичний аналіз проблеми професійно підготовки вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності; розроблено структуру готовності вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності, яку утворює мотиваційно-ціннісний, когнітивно-операційний та результативно-рефлексивний компоненти, визначено критерії, показники та рівні її сформованості;

обґрунтовано та розроблено педагогічний супровід підготовки вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності, який визначається як комплексна система змістово-методичного забезпечення, реалізації мети та завдань моніторингу, допомога суб'єкту в процесі формування орієнтаційного поля власної діяльності, його розвитку та саморозвитку;

уточнено й розширено зміст і сутність поняття «готовність вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності вчителя початкової школи», яке розглядається як результат професійно-педагогічної підготовки, що охоплює теоретичні знання, практичні вміння, значущі особистісні якості, досвід, необхідні для виконання моніторингової діяльності педагога та забезпечення відповідного рівня її самоорганізації;

встановлено основні чинники, які визначають особливості моніторингу професійної діяльності вчителя початкової школи, а саме: зміст і структура навчальних планів, програм, підручників і навчальних посібників для початкової школи; інтегрування діяльності вчителя-багатопредметника і класовода; психологічні, вікові та індивідуальні особливості молодших школярів; необхідність забезпечення наступності між закладом дошкільної освіти і початковою, середньою і старшою школою; виокремлено й

охарактеризовано такі принципи моніторингового дослідження, до яких віднесено: науковість, наступність, об'єктивність, педагогічна комунікативність, діагностичну і прогностичну спрямованості та особисту доцільність;

розроблено етапи (нормативно-установчий, аналітико-діагностичний, прогностичний, діагностично-практичний та заключно-діагностичний) формування готовності вчителя початкової школи до моніторингу професійної діяльності;

подальшого розвитку набули наукові уявлення про процес забезпечення підготовки вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності; діагностичні методики визначення рівня сформованості готовності фахівців початкової школи до означеного виду діяльності.

Досить ґрунтовно у дисертації представлено результати формувального експерименту з апробації моделі формування готовності вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності та експериментальну перевірку ефективності розробленого педагогічного супроводу.

Саме останнє дає всі підстави для визначення теоретичної ефективності як самого дослідження, так і своєчасності й важливості для педагогічної практики напрацьованих здобувачкою дидактичних матеріалів. розробленого змісту і відповідно форм і методик його презентації. Підтвердженням цього висновку є досить ґрунтовно представлена здобувачкою як у дисертації, так і в авторефераті апробація основних теоретичних і практичних положень дисертаційного дослідження у доповідях на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах. Додатки до роботи є інформативними і слугують вагомим науково-методичним підґрунтям для ефективного вирішення проблем формування готовності вчителя початкової школи до моніторингу професійної діяльності.

3. Нові факти одержані здобувачем.

Дисертаційна робота Зарудньої Ольги Миколаївни є комплексним теоретико-прикладним дослідженням, у якому ключове поняття готовності схарактеризовано з одного боку як набір якостей, а з іншого як психічний стан особистості. Засобами аналізу, через широке залучення науково-педагогічних і

методичних джерел з'ясовано місце й роль готовності вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності.

Визначено структуру готовності вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності, яку утворюють мотиваційно-ціннісний, когнітивно-операційний та результативно-рефлексійний компоненти, що мають вагоме значення у процесі досягнення кінцевого (прогнозованого) результату, розкривають сутність, цілепокладання, методи і засоби дослідження, етапи його організації та проведення.

Охарактеризовано основні критерії готовності фахівців початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності, а саме: мотиваційно-ціннісний (дотримання гуманістичних цінностей у навчально-виховному процесі, оцінювання особистих якостей, переконань, життєвих і професійних цілей), когнітивно-операційний (рівень професійних знань учителя, сформованість його загальнопедагогічних, загальнонавчальних і методичних умінь), результативно-рефлексійний (здатність педагога до самооцінювання і самоаналізу професійної діяльності, вміння робити висновок про результативність роботи), що відображають послідовність дій у процесі оволодіння науково-методичними основами моніторингу власної професійної діяльності, здатність застосовувати їх у процесі його організації та проведення; знаннями вимог щодо організаційного та інформаційно-методичного забезпечення моніторингового дослідження, критеріїв (показників) моніторингу, готовністю здійснювати оброблення отриманих результатів, прогнозувати шляхи професійного розвитку та самовдосконалення.

Переконливо доведено, що ефективне формування готовності вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності можливо за умов обгрунтованого педагогічного супроводу. Встановлено, що значний потенціал у процесі підготовки фахівців до моніторингу власної професійної діяльності мав введений до навчальної дисципліни «Основи педагогічної діагностики» (IV курс, VII семестр) змістовий модуль «Моніторинг професійної діяльності вчителя початкової школи». Тематична спрямованість навчально-методичних матеріалів модуля допомагає майбутньому фахівцю зінтегрувати

професійні знання, дослідити дії, визначити стратегії власної моніторингової діяльності.

Заслуговує на увагу логіка дослідження, яка обґрунтована й ефективно реалізована здобувачкою на теоретичному та практичному рівнях і системне та поетапне упровадження моделі формування готовності вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності.

Встановлено, що ефективність педагогічного супроводу підготовки вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності залежить від його організаційно-методичних засад і передбачає практичне втілення алгоритму дій, що охоплює такі етапи, як: нормативно-установчий, аналітико-діагностичний, прогностичний, діагностично-проміжний і заключно-діагностичний, які відображають цілісний процес проведення експериментального дослідження і базуються на принципах науковості, гуманістичної спрямованості, наступності, об'єктивності, стратегічної спрямованості, нормативів, інформаційної інтегративності моніторингу, своєчасності, діагностично-прогностичної спрямованості, особистої доцільності, педагогічної комунікативності та соціально-нормативної обумовленості.

У межах наукової роботи встановлено психологічні, організаційно-педагогічні, ресурсно-методичні умови для формування готовності вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації Зарудньої О.М., автореферату та змісту публікацій дисертантки дають змогу стверджувати, що нею опрацьовано значну кількість психологічної, педагогічної і методичної літератури. Сформована автором джерельна база вирізняється різноманітністю і достатньою структурною повнотою. Вона включає 305 найменувань, з них 15 – іноземними мовами, що слугує безперечним доказом інформативності та валідності

представленої роботи. Додатки належно оформлені та представлені на 70 сторінках дисертації.

Викладене вище дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження Зарудньої О.М. достатньо обґрунтовані й достовірні.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота О.М. Зарудньої містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати в сукупності розв'язують актуальне наукове завдання. Основні положення і результати дослідження упроваджено в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка (акт № 164-н від 6 листопада 2017 року), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (акт № 231 від 13 листопада 2017 року), Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (акт № 01/10-1025 від 621 грудня 2017 року), Скандинавської гімназії (довідка про впровадження № 144 від 9 жовтня 2017 року), середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 280 Дарницького району м. Києва (довідка про впровадження № 160 від 5 жовтня 2017 року), ліцею № 2 м. Житомира (довідка про впровадження № 441 від 10 жовтня 2017 року).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Не викликає сумніву практична значущість пропонованою дослідження, яка полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес змістового модуля «Моніторинг професійної діяльності вчителя початкової школи» як складової навчальної дисципліни «Основи педагогічної діагностики» (для студентів IV курсу напряму підготовки «Початкова освіта»); діагностичного інструментарію визначення рівня сформованості готовності вчителя початкової школи до моніторингу власної професійної діяльності; доповненні змісту навчально-методичних матеріалів до вивчення навчальних дисциплін «Основи педагогічних досліджень» (II курс, IV семестр), «Основи психодіагностики» (III курс, V семестр) та ін. Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами закладів вищої педагогічної освіти в процесі розроблення навчально-методичного забезпечення, а також

діагностування педагогічних явищ; моніторингу якості освітнього процесу початкової школи; застосовуватись адміністрацією закладів загальної середньої освіти для оцінювання професійної діяльності педагогів в під час проведення атестації; підвищення кваліфікації вчителів початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти.

7. Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них. висновків до роботи, списку використаних джерел, додатків. На високу оцінку заслуговує струнка і логічна структура роботи: у вступі чітко окреслено її методологічний апарат (об'єкт, предмет, мета та завдання, методи дослідження) забезпечено відповідність поставлених завдань висновкам дослідження, які логічно випливають зі змісту основного тексту дисертації.

Зміст розділів і підрозділів відповідне назві структурних компонентів роботи та переконує в тому, що автор досягла поставленої мети дослідження і виконала зазначені у вступі завдання. Загалом зміст дисертації, автореферату, публікацій дисертантки дає підстави стверджувати, що подане до захисту дослідження є фундаментальним і завершеним, його результати характеризуються науковою новизною, мають теоретичне й практичне значення, пройшли належну апробацію у ході обговорень на міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях в Україні.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. Передусім варто зауважити, що у теоретичну частину дисертації, а саме § 1.3. за змістом і формою викладу можна класифікувати як таку, котра певною мірою має інформаційно-констатувальний характер, замість необхідного аналітико-узагальнюючого.

2. Вважаємо за доцільне зауважити, що обґрунтування методологічних засад даного дослідження у першому розділі дисертації, має бути більш ґрунтовним.

3. У структурі дисертації не має переліку умовних скорочень, хоча у тексті дисертації вони присутні ЗЗСО (с. 60), ВНЗ (с. 177), ОКР «бакалавр» (с. 86), ЕГ та КГ (§ 3.2.).

4. В якості певного недоліку, який потребує наукового редагування, необхідно назвати факт використання автором дослідження у тексті дисертації так званого «поняттєвого плюралізму», коли декілька відмінних за сутністю та змістом понять застосовуються як синоніми або тотожні, а саме: професійна діяльність та професійно-педагогічна діяльність (с. 55, 56, 102), система критеріїв та система категорій (с. 51), моніторинг власної професійної діяльності та моніторинг професійної діяльності (с. 82).

5. На наш погляд потребує уточнення об'єкт та предмет дослідження.

6. Вважаємо, що дисертація набула б ще більшої фундаментальності, якби розглядаючи педагогічний супровід як систему (с. 97), автор більш ґрунтовно проаналізувала наукове поняття «система».

7. Аналізуючи навчальні дисципліни, які впливають на готовність майбутніх учителів до моніторингу власної професійної діяльності, автору варто було б не обмежуватись лише навчальними дисциплінами, які вивчають майбутні вчителі початкової школи у Київському університеті імені Бориса Грінченка, а провести порівняльний аналіз навчальних планів в інших ЗВО які готують вчителів початкової школи.

8. Опис моделі формування готовності вчителя початкової школи до професійної діяльності як представлено на с. 106, частково не відповідає Рис. 2.1, а саме третя складова моделі – змістова.

9. Робота не позбавлена й поодиноких огріхів: оформлення наукового джерела (с. 127); доречно дотримуватися прийнятої назви «ЗВО» (с. 177) та ЗДО (с. 179).

9. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження здобувана і є приводом для наукової дискусії. У цілому рецензована робота справляє

науковим дослідженням, де висвітлено нові наукові результати, що в сукупності дозволяють розв'язати важливу наукову проблему.

Вважаємо, що дисертація Зарудньої Ольги Миколаївни «Моніторинг професійної діяльності вчителя початкової школи», відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, і дає підстави для присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки і методики
початкового навчання факультету педагогіки і
психології Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова

О.В. Матвієнко

